

HAMK

Häme University
of Applied Sciences

Tämä on rinnakkaisallenne alkuperäisestä artikkelista /
This is a self-archived version of the original article.

Version: Accepted manuscript / Final draft

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä: /

To cite this article please use the original version:

Koponen, A. & Tahvonen, O. (2023). Niityn luontaisen
muutoksen ohjaaminen - kokeiluja Lepaalla.

Maatiainen, (3), 38-41.

NIITYN LUONTAISEN MUUTOKSEN OHJAAMINEN – KOKEILUJA LEPAALLA

Suomessa on jo pitkään vallinnut niittybuumi. Hitaasti kehittyneitä perinniittyjä vaalitaan, mutta samalla myös rakennetaan uusia niittyjä. Uusniittyjen perustamisella on saatettu alun perin tavoitella kustannustehokkaampaa viheralueiden ylläpitoa, mutta nykyisin uusniittyjen tavoite on painottumassa myös ekologiseen kestävyteen ja viheralueiden monimuotoisuuteen. Uusniitty voidaan lähtökohtaisesti perustaa kahdella tavalla, joko rakentamalla kerralla valmiiksi tai hoitotapoja muuttamalla vähitellen kehittää nykyisiä nurmikko- tai sorapintoja niityiksi.

Uusniityn perustamistavat

Niityn rakentaminen on yleisin perustamistapa ja siihen ohjaavat myös viheralan nykyoheistukset ja käytänteet. Tähän kuuluvat massanvaihto, tuotteistetun kasvualustan käyttö, valmiin niitymaton asennus, kennotaimien istutus tai kylväminen. Rakentamisen jälkeen seuraa joukko erilaisia hoitotoimenpiteitä, kuten kitkeminen tai vesakon raivaus, niittäminen ja niittojätteen kerääminen. Viherrakentaminen perustuu usein projektiluontoisiin hankkeisiin. Projektiluontoinen rakentaminen on niittyjen osalta hankala, sillä silloin saatetaan ajatella, että niitty on valmis rakentamisvaiheen lopussa. Usein uusniitty ei heti rakentamisen valmistuttua tai edes ensimmäisten vuosien jälkeen vastaa sitä mitä suunniteltiin. Tällaisen tilanteen seurauksena saatetaan päätyä niittyalueen nurmettamiseen tai peruskorjaukseen.

Kerralla rakennettavan uusniityn vaihtoehtona on jonkin olemassa olevan alueen vähittäinen kehittäminen niityksi. Nykypäivänä kuulee harmillisen usein lausahduksen: ”jätä nurmikko leikkaamatta, niin se muuttuu niityksi”. Harmillista siksi, että väite koskee vain tietyn tyyppisiä nurmikoita. Rehevillä mailla ja huolella perustetuilla nurmikoilla tulos voi olla hyvin erilainen, kuin mitä ajateltiin. Hoitonurmikoiden kasvualusta on rakennettu ravinteita ja vettä pidättäväksi, hyvää kasvua tuottavaksi ja kulutusta kestäväksi. Rehevien ja ravinteikkaiden alueiden nurmikot eivät siis itsestään muutu niityksi, vaan niissä viihtyy juolavehna, ohdakkeet ja muut varsin voimakkaasti leviävät lajit, jolloin niitylajisto jää helposti niiden jalkoihin. Tähän ratkaisuksi mainitaan niittojätteen poistaminen maan köyhdyttämiseksi, mutta rehevillä mailla se on erittäin hidasta. Uusniityn kehittämisessä keskeisintä onkin arvioida maan ravinteisuutta ja kasvupaikan valoisuutta.

Kertaalleen rakennetun niittyalueen siemenpankkia ei kannata hukata peruskorjaamalla, vaan tarvittaessa ohjaamalla aktiivisesti niityn kehittymistä. Ohjauksena on käytetty mm. kitkemistä, niittoaajankohdan kohdistamista ja leikkuujätteen käsittelyä. Uudeksi vaihtoehdoksi voisi sopia myös tukilaikkujen tekeminen heinittyvän niityn sekaan.

Lepaan niitykokeilut

Vuonna 2019 Hämeen ammattikorkeakoulun Lepaan kampuksella alkoi Nurmikoiden biodiversiteetti-hanke, jossa mm. vertaillaan erilaisia viheralan ohjeistuksissa mainittuja ja yleisesti käytössä olevia tapoja muuttaa nurmikko niityksi. Uusniityn rakentamistapoja ovat maamassan vaihtoon pohjautuva niitymattojen käyttö ja kylvöt. Vähittäisen muutoksen vaihtoehtoja ovat nurmikon päälle tehty hiekkapinta ja laikkukylvö, jossa noin kolmasosa koeruudun pinta-alasta tehdään massanvaihdolla ja kylvönä. Siinä ajatuksena on, että viihtyessään niitykasvillisuus leviää eikä se vaadi suuria perustamistöitä. Koeruutujen vertailualueena on nurmikko, joka jätetään leikkaamatta ja nurmikko, jota leikataan kuten ennenkin. Kaikki kuusi perustamistapaa toistuu koelueella yhteensä kolme kertaa.

Kuvateksti: Lepaalle perustetulla koekentällä vertaillaan hoitonurmikon muuttumista niityksi eri perustamistavoilla. Kuvan ottanut Vesa Vuorinen.

Neljän vuoden seurannan jälkeen koeruuduilla näkyy ruutujen yleinen heinittyminen. Sama ilmiö näkyy myös monessa julkisen alueen niittyprojektissa. Tämän havainnon perusteella Lepaalla lähdettiin pohtimaan, miten heinittymistä voitaisiin vähentää ja miten leveälehtisiä kasveja voitaisiin suosia ilman työlästä peruskorjausta. Hankkeen tavoitteena oli kehittää kunnossapitotyöhön lukeutuva ja käsityönä tehtävissä oleva, hienovarainen työtapa niityn kehityssuunnan ohjailemiseksi. Ohjaukskeinoksi kehitettiin niittykasvillisuuden niin sanotut tukilaikut, joiden tarkoituksena on tukea maan siemenpankkia ja tuoda heinittyneeseen niittyruutuun leveäruusukkeisia kasveja, joiden ajateltiin pystyvän kilpailemaan heinittymistä vastaan. Tukilaikkuja kokeiltiin niittykoealueen lisäksi myös Lepaantien peltoja halkovalla suoralla. Suoran pientareilla kasvaa tyypillistä tienpientareiden lajistoa, esimerkiksi kuivilla paikoilla mataraa, ketoneilikkaa ja päivänkakkaraa ja rehevillä paikoilla vuohenputkea ja ohdaketta.

Kuvateksti: Tukilaitut perustettiin poistamalla pintamaata lapion terän levyiseltä alueelta. Kuvassa juuri istutettuna tumma- ja ukontulikukan taimet. Kuvat ottanut Anu Koponen

Tukilaituissa käytettiin istutettavana taimena paikasta riippuen tummatulikukkaa (*Verbascum nigrum*), ukontulikukkaa (*Verbascum thapsus*) ja sikuria (*Cichorium intybus*). Taimesta lisättävien kasvien tehtävä tukilaituissa on peittää maata ja varata tilaa siemenkylvöjen taimille. Lisäksi ne voimakkaan juuristonsa ansiosta kykenevät kilpailemaan rehevän paikan rikkakasvien kanssa tai kaksivuotisena kasvina ensin peittävät maata tehokkaasti, mutta kukittuaan antavat tilaa vieressä kehittyville niittykasveille. Tukilaitun siemenkylvöillä haluttiin rakentaa maan niittysiemenpankkia sekä lisätä ruutujen niittymäisempää ilmettä kukinnan avulla. Perustamisen jälkeen laikkuja kasteltiin muutamia kertoja, jonka jälkeen ne jätettiin luonnollisen kehityksen varaan.

Kuvateksti: Jokaiseen niittyruiduun perustettiin kolme tukilaittua. Tässä hiekkapinnatussa ruudussa leveälehtiset tummatulikukat erottuvat selkeästi muusta ruudun kasvustosta. Kuvan ottanut Vesa Vuorinen.

Tuloksia

Laikkujen perustamisen jälkeen alkoivat kesäkuun 2023 kovat helteet, mutta kuivuudesta huolimatta taimet lähtivät hyvin kasvuun. Kesän edetessä havaittiin, että osa tukilakkuihin kylvetyistä siemenistä iti, mutta kuivuuden takia eivät kasvaneet sirkkalehtivaihetta isommaksi. Näissä laikuissa ympäröivän kasvillisuuden merkitys korostui. Jos kasvillisuus varjosti tukilaidun siemenkylvöksiä sopivasti, oli siementen itävyys runsaampaa ja nopeampaa ja ne myös kasvoivat isommiksi kuin täysin paahteessa olevissa laikuissa. Toisaalta kesän edetessä, erityisesti niissä niittyruuduissa, joihin oli tehty massanvaihto, koeruutujen muu kasvillisuus kehittyi korkeaksi ja runsaaksi ja kaatui tukilaidun päälle. Kaatumisen seurauksena osa istutetuista taimista kärsi valonpuutteesta ja siementaimet olivat jääneet pieniksi. Tämän takia laikkukoko on suhteutettava ympäröivän kasvillisuuden korkeuteen. Toisena keskeisenä huomiona on tasapainoilu taimimateriaalin ja siementen välillä. Taimet ovat siemeniä kalliimpia ja hitaampia istuttaa, mutta ne lähtevät nopeasti kasvuun ja pystyvät näin kilpailemaan heinittymistä vastaan. Lisäksi siemenkylvöjen osalta on varmistettava riittävä vedensaantia erityisesti kevätkylvöissä.

Kuvateksti: Kuvasarja niittyruutujen tukilaidun muutoksesta ja tummatulikukan kasvusta kahden kuukauden aikana. Kuvat ottanut Anu Koponen

Kuvateksti: Kuvasarja tienpientareen tukilaikun muutoksesta ukontulikukan kahden kuukauden aikana. Kuvat ottanut Anu Koponen

Niittykasvillisuuden kehittyminen voi tarvita säännöllistä ohjailua ja konkreettisia tukitoimia ja tähänastisten kokeilujen perusteella tukilaikut ovat varteenotettava vaihtoehto niityn luontaisen muutoksen ohjaamiseksi. Tukilaikut jatkavat siemenpankin rakentamista, mutta mietinnässä on, että miten alueen hoitoa pitäisi jatkaa, että niittykasvillisuus pääsisi vakiinnuttamaan asemansa muihin lajeihin nähden. Niityn hoidossa eli niityn muutoksen ohjaamisessa kaikkein keskeisin työvaihe onkin kasvilajiston tunnistaminen ja sen muutoksen jatkuva seuraaminen. Toimivien tukilaikkujen suunnitteluun tarvitaan myös uudenlaista kasvituntemusta, jonka avulla kasveja ja niiden

ominaisuuksia voidaan arvioida laajemmin, kuin mihin perinteisessä istutussuunnittelussa on totuttu. Tärkeää olisi myös päivittää viheralan nykykäytänteitä niin, ettei peruskorjaus ole enää ainoa vaihtoehto niityn muutoksen ohjailemiseksi.

INFOLAATIKKO:

Mikä on tukilaikku?

- Tukilaikutus voi olla yksi tapa ohjata niityn kehittymistä kitkemisen, niittoajankohdan kohdistamisen ja leikkuujätteen käsittelyn rinnalla.
- Tukilaikkuihin tuodaan uutta lajistoa tai isompia kasveja kuin mitä niityssä muutoin esiintyy.

Miten tukilaikku tehdään?

- Poista heinittyneestä kohdasta noin lapionterän kokoiselta alueelta ruohot juurineen.
- Täytä painanne niittymullalla ja istuta siihen leveä ruusukkeinen taimi tai kaksi.
- Kylvä ruohottomaan pintaan niittysiemenet. Täydennä tarvittaessa yksivuotisilla.

Havaintoja kokeilun perusteella:

- Laikun koko on oltava suhteessa ympäröivän kasvuston korkeuteen. Sitä isompi laikku mitä korkeampaan kasvustoon se sijoittuu.
- Kevätkylvöissä veden saatavuus on kriittinen tekijä.
- Muutos ei tapahdu hetkessä, niityn lajiston seuranta on hoidon tärkein tekijä.

Kuvateksti: Kesän lopulla Lepaan suoralla tukilaikut jatkavat siemenpankin rakentamista. Kuvan ottanut Anu Koponen

Kirjoittanut: Anu Koponen ja Outi Tahvonen